

Zaman Gazetesi

22 Ekim 2013

Herkül Millas

Özel hayata karışmak veya karışmamak konusu çok konuşuldu ama yanlış konuşuldu.

Karışmanın saygısızlık ve antidemokratik olduğu görüşünde genel olarak bir uzlaşma var. Tabii

bazen söylenenlerle yapılanlar arasında çelişkiler de var: "karışmamak gerek" deyip yine karışanlar var; ya da "ama..." dedikten sonra kamu yararı veya aşırılık var mazereti/bahanesiyle veya "genel istek" yüzünden "mecburen" karışanları da görüyoruz. Bu tür çelişkiler, tutarsızlıklar ve çifte standartlar her toplumda ve her dönemde görülmüştür. Bunlar hoş şeyler değil ama ben bu yazımda olayın farklı bir yanına değinmek istiyorum.

Özellikle çevremizdeki insanların özel hayatlarına tabii ki karışmamak gerek. Komşunun ne giyeceği, kiminle ne tür ilişki kuracağı, ne yiyip içeceği, hafta sonunu nasıl geçireceği, kimi ve neyi sevip sevmeyeceği, neye inanıp inanmayacağı kendi özel tercihidir. Ve buna karışmamamız gerekir. Benim tercihlerime karışılmasını hiç istemem. Zaten kim ister ki? Reşit olan herkes bu konuda rahat bırakılmalıdır, baskı altında kalmamalı, baskı algısı da taşımamalı, rahat hissetmelidir.

Ancak devlet ve yönetimi temsil eden kimselerin özel hayatlara "karışmaması" bambaşka bir şeydir: bu alanda "karışmak" fiilinin farklı bir anlamı söz konusu. Devlet ve ülke yöneticileri olayların seyircileri değildir ve olmamalıdır. Yöneticiler çeşitlilik sergileyen bütün tercihlerin koruyucusu ve bekçisidir. Asfî görevleri karışmamak değil, tam tersine, özel hayatla ilgili alana destekleyici olarak "karışmaktır". Yöneticiler farklılıkların karışmayan seyircileri değil, aktif garantisi olmalıdır. Örneğin, devlet yöneticileri türban konusunda kolları sıvamış, gerekli yasaları çıkarmış ve bazı vatandaşların tercihlerini koruma altına almıştır. Sözleri ve davranışlarıyla bu hakların destekleyicileri olmuşlardır. Çok da iyi etmişlerdir. Her demokrat insan da, kendi estetik, felsefi ve ahlaki anlayışını saklı tutarak, bu alanda elinden geleni yapmıştır. Bu insan hakları mücadelesine "karışmamış" olanlar aslında o mücadelenin karşısında yer almış olduklarını hepimiz gördük veya en azından sezdik.

Son on yıllarda İslami yaşam biçimi konusunda "inancına karışan mı var, istediğini yap, yeter ki gözüme görünme" diyerek bazı tercihlerin önüne engeller çıkarıldığını gördük. Şimdi de yönetici konumunda olanların beğenmedikleri tutum ve tercihlerle karşılaştıklarında benzer biçimde "karışmıyoruz" tezini ve söylemini kullandıklarını görüyoruz. Oysa yapmaları gereken, örneğin türban konusunda olduğu gibi, öne çıkıp vatandaşın tercihlerinin güvencesini sağlamaları gerekir. Karışmamak yetmiyor; gereken özgürlüğü, güveni, desteği bilfiil sağlamak gerekiyor. "Karışmıyoruz" söyleminin yerine, "sizin haklarınızı sağlamak için şunlar şunları şunları yaptık ve yapıyoruz" diyerek vatandaşlar arasında tercih yapılmadığı kanıtlanmalıdır; bu güven sürekli tazelenmelidir.

Bunu yapmayı beğenmedikleri ve belki içlerine sindiremedikleri özel tercihleri eleştiren yöneticiler, söylediklerini "ifade özgürlüğü" çerçevesinde algılıyorlar. Oysa onlar devleti temsil ediyorlar; bütün vatandaşların yöneticileridir, herkesin koruyucularıdır. Benzetme belki en

uygunu değildir ama bir yerde, yöneticiler toplum içindeki sürtüşmelerde hakem rolü üstlenmek durumundadırlar. Tercihlerini hemen belli etmemelidirler; kendilerine saklamalıdırlar. Eğer özel tercihler yüzünden birilerinin karşısında oldukları izlenimini verirlerse toplum içinde koruyucu bir devletin eksikliği hissedilmeye başlar. Bazı insanlar terk edilmişlik duygusu yaşar. Güvensizlik ve gerilim artar, insanlar kime sığınacaklarını bilemez olur. Korkudan ya paralize olurlar veya saldırgan.

İfade özgürlüğü ise eşitler arasında vardır. Kölelere “haydi konuş” dendiğinde ifade özgürlüğü doğar mı? İfade özgürlüğü demokratik rejimlerde, eşit vatandaşlık anlayışının egemen olduğu ortamda var olabilir. Güç dengelerinin eşitsiz olduğu durumlarda “söz” baskı aracı olabilir. Michel Foucault bu ilişkileri güzel anlatmıştır. Kardeşin kardeşe “kısa eteğini beğenmedim” demesi başkadır, evin otoritesi olan bir babanın kızına demesi başkadır. Bir bakan bir devlet binasına girip “neden saksı yok?” dediğinde öbür gün ortam saksıyla dolar; ben sorarsam kulak asan olmaz. Benim lafım basit bir sorudur, bakanın sorusu direktif olarak algılanır. Bundan dolayı yöneticiler başkalarının özel hayatıyla ilgili “fikirlerini” söylemezler, söylememeleri gerekir. Söylerlerse insanlar tarafsız bir devlet değil, özel hayatları konusunda taraf olan bir devlet algırlar. Hatta sonuç olarak kendilerine karşı olan, özel hayatlarını sınırlayan bir devlet algırlar. Etrafta sinirli kitleler belirir. Tarihte en ünlü “karışmayan” kişi olarak ben Pontius Pilatus'u bilirim. Batı kültüründen bir simgedir Pilatus. İsa'yı yargıladığı ama karar aşamasında karışmamaya karar vererek davadan çekildiği söylenir. Sembolik olarak ellerini yıkamış, “karışmıyorum” anlamında. Ama karışmaması bir haksızlığa neden olmuştur. Batı dünyasında “ellerini yıkamak” kötü anlamda karışmamak demektir. Yani karışmamak her zaman iyi bir şey olmayabilir. En azından ben “karışmıyoruz” sözünden rahatsız oluyorum. Bir terk edilmişlik duygusu yaşıyorum.

Ben yönetimin, insan hakları doğrultusunda toplum içindeki gelişmelere karışmasını ve bir rol üstlenmesini beklerim. Karışmamak, zayıf, güçsüz, azınlık olan grupların aleyhine olur. Yöneticilerin desteğine ihtiyaç duyanlar özellikle bunlardır. Nasıl ki polis, mahallenin güçlüsünden çok zayıfı için gereklidir. Oysa sık sık “bunlar marjinaldir, çoğunluk farklı düşünüyor” denmektedir. Ama devletin desteği ve insan haklarına saygı bu tür “marjinal” gruplar için düşünülmüştür. Çoğunluğun çıkar ve haklarını parlamenter demokrasi (yani sandık) nasıl sağlıyor. İnsan hakları kavramı bu “küçük”, belki marjinal, belki bize ters gelen, beğenmediğimiz, hatta iğrendiğimiz gruplar için düşünülmüştür. Çağdaş tutum bunu gerektirir, makbul olan budur; “bizimkileri” desteklemek tarih içinde zaten hiç eksik olmadı.

h.millas@zaman.com.tr

